

РЕЦЕНЗІЯ

професора кафедри адміністративного та фінансового права Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктора юридичних наук, доцента Гулак Олени Василівни на дисертаційне дослідження Стасюк Надії Андріївни на тему: «Кримінологічна характеристика домашнього насильства», подане на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність обраної теми. У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне та практичне узагальнення проблемних аспектів домашнього насильства з точки зору кримінологічної характеристики, проведене за допомогою аналізу чинного кримінологічного та кримінального законодавства, законодавства, що стосується домашнього та сімейного насильства, статистичних даних щодо чинників, що провокують вчинення домашнього насильства, кількості виявлених та прихованих випадків домашнього насильства та результатів статистичного опитування. Особливого значення рецензоване дисертаційне дослідження Н. А. Стасюк набуває у останні роки, оскільки спостерігається збільшення кількості випадків домашнього насильства, зумовлене, насамперед, всесвітньою пандемією коронавірусу та військовою агресією росії. Проблематика подолання домашнього насильства зумовлюється його багатоаспектними компонентами, що є, відповідно, предметом для розгляду різними галузями права. Особливе місце при цьому відведено кримінології як науці, що тісно взаємодіє з наукою кримінального права та дозволяє ще до безпосереднього вчинення кримінального правопорушення з'ясувати причини та детермінанти виникнення певного криміногенного явища, у тому числі домашнього насильства. З огляду на зазначене, тема дисертаційного дослідження Н. А. Стасюк є актуальною.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація характеризується системним підходом до предмету дослідження. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, які об'єднують сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Структура повністю відповідає цілям і завданням дослідження, дозволяє послідовно розглянути всі проблеми, визначені автором. Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджується критичним аналізом наявних літературних джерел, вітчизняного та міжнародного законодавства, статистичних матеріалів та матеріалів юридичної практики.

Доведеність наведених дисертанткою висновків базується на грамотному використанні сукупності методів і прийомів наукового пізнання. Зокрема, діалектичний метод було використано для розгляду і дослідження проблематики домашнього насильства в єдності її соціального змісту та юридичної форми (підрозділ 1.2). За допомогою логіко-семантичного

підходу було сформульовано понятійний апарат, що застосовувався у дослідженні (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3); методом герменевтики було досліджено нормативно-правові акти та інші джерела для їх подальшої інтерпретації (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 2.3, 3.2). За допомогою історичного методу було розглянуто історіографічну модель криміналізації домашнього насильства (підрозділ 1.1). За допомогою системно-структурного методу сформульовано: типологію осіб, які вчиняють домашнє насильство; класифікацію жертв домашнього насильства та детермінантів домашнього насильства (підрозділи 1.3, 2.2, 2.3). Порівняльно-правовий метод було використано у процесі аналізу зарубіжного досвіду щодо запобігання та протидії домашньому насильству. Соціологічний метод наукового дослідження дав змогу з'ясувати думку громадян щодо основних аспектів кримінологічної характеристики домашнього насильства, а саме детермінантів, що його провокують, портрету особи, що вчинила домашнє насильство та жертви домашнього насильства (підрозділи 1.3, 2.1, 2.2, 2.3).

Мета дисертаційного дослідження полягає у здійсненні комплексного аналізу наукових праць, чинного та зарубіжного законодавства, що визначають особливості домашнього насильства з точки зору кримінологічної науки, виявлення основних недоліків та прогалин законодавчого регулювання запобігання та протидії розповсюдженню домашнього насильства, формування власних рекомендацій та обґрунтованих пропозицій щодо мінімізації випадків вчинення домашнього насильства.

Структура дисертації дозволила авторці повною мірою охопити предмет дисертаційного дослідження. Справляє позитивне враження джерельна база роботи, що свідчить про системне й ґрунтовне опрацювання проблеми, високий рівень наукової підготовки авторки та її наукову зрілість.

У **вступі** здійснюється обґрунтування вибору теми дослідження, зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, надано відомості щодо їх упровадження та апробації, а також щодо кількості публікацій, у яких відображено основні положення дисертаційного дослідження.

У **першому розділі** дисертації розглянуто розвиток криміналізації домашнього насильства в Україні крізь призму п'яти періодів; здійснено аналіз поняття домашнього насильства як кримінологічної категорії та виділено його ознаки; досліджено детермінанти вчинення домашнього насильства.

У **другому розділі** дисертації дано характеристику особі, яка вчиняє домашнє насильство; визначено кримінологічний портрет особи-правопорушника, яка вчиняє домашнє насильство; виокремлено типологію осіб, які вчиняють домашнє насильство; здійснено аналіз жертв домашнього насильства та виокремлено їх класифікацію.

У **третьому розділі** дисертації подано аналіз зарубіжного законодавства щодо запобігання та протидії домашнього насильства; розроблено конкретні рекомендації та пропозиції, спрямовані на удосконалення законодавства у сфері запобігання та протидії правопорушенням, пов'язаним з домашнім насильством.

Завершується дисертація розгорнутими висновками, у яких здійснено комплексний аналіз наукових праць та чинного законодавства, що визначають кримінологічну характеристику домашнього насильства, виявлено основні недоліки законодавчого регулювання та сформовано авторські пропозиції і рекомендації щодо удосконалення правового регулювання у досліджуваній сфері суспільних відносин.

Висновки дисертації є цілісними, логічними та обґрунтованими, відповідають меті за завданням дослідження й містять важливі теоретичні та практичні положення щодо вдосконалення системи запобігання та протидії домашньому насильству.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання полягає у тому, що вони мають як науково-теоретичний, так й практичний інтерес і можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – у якості основи щодо подальших наукових розробок із досліджуваної проблематики; правотворчій діяльності – низка сформульованих висновків та пропозицій враховані при проведенні правової експертизи відповідних нормативно-правових актів; правозастосовній діяльності – для покращення діяльності спеціально уповноважених суб'єктів у сфері запобігання та протидії домашнього насильства; навчальному процесі – при викладанні дисциплін «Кримінологія», «Кримінальний процес», «Кримінальне право» та підготовці навчально-методичних матеріалів (акт впровадження Національного університету біоресурсів і природокористування України).

Отже, дисертація може виступати теоретичною основою для проведення науково-прикладних досліджень у сфері запобігання та протидії домашнього насильства; а висновки та рекомендації, сформовані автором, – бути враховані при удосконаленні чинного національного законодавства.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладено у 11 наукових працях, з яких 3 статті у наукових фахових виданнях України, 2 статті у наукових виданнях інших держав, 6 тез наукових доповідей.

Зазначені публікації повною мірою висвітлюють основні наукові положення дисертаційного дослідження.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертація є самостійно написаною кваліфікаційною науковою працею із науково-обґрунтованими

висновками та рекомендаціями, які виставлені автором для публічного захисту. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей, результатів або слів без оформлення належного цитування.

Таким чином, у дисертаційному дослідженні Н. А. Стасюк на тему: «Кримінологічна характеристика домашнього насильства» відсутні порушення академічної доброчесності.

Питання для дискусійного обговорення та недоліки дисертації щодо її змісту та оформлення:

1. На нашу думку, пропозиція авторки щодо необхідності впровадження нового інституту протидії та запобігання домашньому насильству у вигляді Представника Уповноваженого Верховної Ради України з питань запобігання та протидії домашньому насильству, викладена на С. 20 дисертації, є суперечливою, оскільки виділення додаткового державного фінансування на такий окремий інститут є на сучасному етапі не на часі. Окрім того, наразі існує комплексний правоохоронний механізм, який уповноважений на такі функції.

2. Вбачалося би за доцільне передбачити авторську систематизацію видів домашнього насильства відповідно до запропонованих, саме автором роботи, критеріїв з аналізом наявних нині наукових систематизацій такого виду правопорушення та їх співвідношенням; або відобразити авторський підхід до видової характеристики домашнього насильства у цілому.

3. Превентивні заходи правового характеру, запроваджені наразі в Україні у розрізі досліджуваної проблематики, не є максимально ефективними для подолання/мінімізації проявів домашнього насильства. Відтак, доцільним вбачається у межах підрозділу 3.2 аналіз комплексного механізму, який би включав заходи навчального, психологічного та просвітницького характеру тощо, які власне спрямовані саме на превенцію та попередження повторним випадкам, а не на протидію вже скоєним проявам домашнього насильства.

4. На С. 21 дисертаційного дослідження автор наводить положення щодо необхідності удосконалення національного законодавства згідно з ратифікованою Стамбульською конвенцією як міжнародного акту, що спрямований на захист осіб (незалежно від статті) від домашнього насильства. Водночас вважаємо за доцільне висвітлення проблемних аспектів ратифікації Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульської конвенції), що була реалізована лише 20 червня 2022 року, як і низка інших важливих законів стратегічного для України характеру, пов'язаних, насамперед, не стільки із нагальною

проблемою та необхідністю її регламентування, як з терміновою потребою просування України до ЄС.

5. У зв'язку з воєнними діями на території нашої держави, введенням правового режиму воєнного стану та відповідними підвищеними ризиками проявів домашнього насильства, доцільним вбачається відображення відповідних статистичних даних саме за відповідний проміжок часу, їх аналіз та порівняльна характеристика з «довоєнним» періодом.

Водночас викладені зауваження переважно мають дискусійний характер і суттєво не впливають на позитивну оцінку дисертації. Вони викликані інтересом до цього дослідження, новизною та актуальністю окреслених у дисертації питань, і свідчать про творчий характер роботи та спроби вирішення теоретично складних і практично важливих проблем, що мають суттєве значення для юридичної науки.

Загальний висновок. Загальний аналіз роботи свідчить про самостійність і цілісність проведеного дослідження, його актуальність і науковий рівень, теоретичне й практичне значення. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в роботі, достатньо повно викладені в опублікованих здобувачем наукових публікаціях. У дисертаційному дослідженні А. А. Стасюк відсутні порушення академічної доброчесності.

Дисертація на тему: «Кримінологічна характеристика домашнього насильства» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор Стасюк Надія Андріївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Професор кафедри адміністративного
та фінансового права
Національного університету біоресурсів
і природокористування України,
доктор юридичних наук, доцент

Олена ГУЛАК

Олена ГУЛАК

Підпис Гулак О. завідувач
Ученій секретар

О. Барановська

